

BISERICA și ȘCOLA.

Foia bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 6 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERȚIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele să se adreseze Redacției

„BISERICA și ȘCOLA.”

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Pentru religione.

S'a ținut zilele trecute la Berlin un banchet în onoarea unui om de știință. La acest banchet a luat parte și ministrul de culte, carele înainte cu doi, trei ani subscernuse proiectul de lege respins de dietă, pînă carele se cerea, ca să se dea religiunii și bisericii importanța ce i-se cuvine în educațiune. La banchetul, de carele vorbim, ministrul de culte a ridicat și un toast, în carele a accentuat meritele oamenilor de știință. Din incidentul acestui toast un jurnal de frunte din Viena face causă celebră, și înfățișază lumii orecum ca fapt, că oamenii, cari cu câțva timp mai înainte au luptat pentru confessionalitatea învățămîntului ar fi depus deja armele.

Ne interesează de sigur și pre noi, cari luptăm pentru a susține caracterul confessional al școlilor noastre, să șcim, ce se petrece în această privință în străinătate de ore-ce din afară s'a pornit curentul și școlii fără confesiune. Și în străinătate, în apusul Europei se sîmte astăzi o mișcare, carea dorește a reda bisericii influința, ce-i compete în educațiune și preste tot în conducerea spirituală a poporilor. Această mișcare s'a născut din o trebuință a vieții practice. Au observat adecă oamenii, că curente, cari s'guduiesc astăzi temelii și prosperarea societății: socialismul și materialismul și alte asemenea curente greșite se lătesc în măsura, în carea oamenii se înstreineză de Dumnezeu, și deci este natural, că mai curînd, seau mai târziu, dar lumea are să se convingă, și să vadă, că prosperarea și fericirea neamului omenesc nu se pôte nici face, nici făuri numai cu ajutorul științii omenesci, și numai prin legi omenesci, ci că pentru această mai este trebuință de

ceva, și că anume pentru prosperarea și fericirea omului, este de lipsă pre lângă știință în prima linie ca omul să se sîmte dependent de Dumnezeu. Dela tendința, de carele vorbim, de a lucra pentru mai multă religione, nu sînt semne, că în străinătate să fi abstat oamenii, cari o-au făcut de problemă a vieții lor; — ci greutatea consistă cu totul în altceva.

Școla fără confesiune, ca și căsătoria civilă și matriculele civile s'a născut, precum înțelegem noi lucrul, din un felu de răsbunare față de biserica romano-catolică. Și așa se vede, că și în punctul acesta oamenii sub firma, seau dóră sub masca științei au mers pre departe. Voinđ a combate biserica romano-catolică, — au produs ceea ce se vede, și să resîmte astăzi atât de greu în viața poporilor: răceala și înstreinarea dela Dumnezeu. Din această înstreinare de Dumnezeu a rezultat în lume destrăbălarea, și destrămarea, ce se resîmte astăzi atât de greu; ér calea și leacul pentru a scăpa de necazurile vieții grele de astăzi, o vîd această toți oamenii îngrijiți de sórtea poporilor, numai în religione și întru a sădi în inima omului frica lui Dumnezeu.

În punctul acesta, cel puțin așa vedem noi, că lumea învățaților luptă cu o preocupatiune rămasă din bătrâni, că adecă religione pozitivă propagată prin evangeliă și biserica creștină ar fi dușmană științei, și că știința omenescă nu s'ar pôte uni cu doctrina religiunii și bisericii.

Nimic mai neavărat, decât această preocupatiune.

Știința își are terenul ei de scrutat și combinat în cadrul hotarilor până unde adecă ajunge esperiența și muntea omenescă; ér religione și biserica își are terenul

i de a înfățișa lumii adevărurile, de cari are neapărată trebuință pentru prosperare și fericire, adevăruri, la cari mintea omenescă nu se poate înălța, și cari ni-le potem însuși, de numai prin credință din cuvântul descoperit al lui Dumnezeu. Și suntem siguri, că necazurile și greutățile vieții de astăzi vor sili lumea din apusul Europei, ca să se ridice preste preocupățiunea amintită și biserica creștină își va relua locul și pozițiunea, ce-i compete în conducerea spirituală a poporilor. Cel puțin semnele, cari se ved, ne conduc la această concluziune, ér toastul ministrului de culte din Berlin, este un semn pentru o tendință de împăcare a divergențelor provenite din preocupățiunea amintită.

Am cređut, că este bine, să amintim aici, despre acest curent ivit în apusul Europei, deoarece de acolo au pornit curențele anticreștinesci. El ne arată, că ómenii îngrijiți de sórtea și viitorul poporilor lucréză, ca acestor curențe să-le pună stavilă, și lumea să pótă reintra în un mers normal, — dând științei importanța ce o merită, ér evangheliei și bisericii rolul, ce-i compete după caracterul ei divin în conducerea spirituală a poporilor.

Când amintim acestea, negreșit luarea noastră aminte, este neapărat de lipsă, să-ne fiă pururia concentrată, ca prin înțelepciune creștinescă să combatem, și înfrângem acea pornire greșită, carea prin apucături nedemne se încercă a introduce în sinu poporului nostru curențe streine de biserică.

La noi, la români, să scie, și se cunósce importanța, ce o are biserica pentru dezvoltarea ulterióră a individualității noastre naționale și preste tot pentru prosperarea și înaintarea poporului; și când vedem, că în apusul Europei lumea să încercă a repara consecințele provenite din loviturile date bisericii, — negreșit ca nouă ni-se impune, ca să îngrijim din tóte puterile, ca loviturile ce se încercă din o parte a-se da bisericii să fiă reduse la locul lor, la neputință.

În punctul acesta, așa credem noi, că este bine și neapărat de trebuință, să învățăm din cele ce au pățit, și au esperiat alții. Și precum vedem din cele ce se petrec astăzi în apusul Europei, — ómenii au început să vadă și să-se convingă, că loviturile date bisericii apusene se întorc astăzi în formă de socialism și comunism și lovesc în întregă societatea. Și chiar pentru acesta se lucréză a reda bisericii influința, ce-i compete în educațiune și în conducerea spirituală a poporilor. Este trist lucru,

că la noi încep a să infiltra în popor idei greșite și lovtiuri față de biserică, întogma precum s'a făcut această în apusul Europei de veacuri încóce, avem însă mângăierea, că poporul nostru își prețuiește mult mai mult legea și biserica strămoșescă, decât ca să nu afle modul nimerit prin carele să înfrângă și să biruiască această nefericită încercare. Față de această nefericită încercare suntem siguri își va face datorința în prima linie preoțiimea și învățătorii noștrii, cari consci de misiunea lor, vor ști să o înfrângă și biruiască.

In interesul progresului.

Cluj, 1 Dec. 1897. n.

Sub acest titlu cetim în „Telegraful Român următoarele :

Am marcat într'un articol precedent poziția, ce o ocupă în organismul românismului tagma preoțescă și stările nefavorabile unui avânt de dezvoltare, la care ar trebui să ajungă chiar în urma tradițiilor istorice legate de ființa acestei corporațiuni, odinióră singură luptătoare credincióasă pentru drepturile poporului, ér astăzi continuatórea muncii nobile eredițe dela descălecarea coloniștilor și ocuparea acestor plaiuri. E munca cea mai sublină : întărirea părții spirituale și morale a creștinului în lupta, ce o pórta contra elementelor protivnice. Fiercesce, că acesta-i este posibil, fiind în contact continuu cu poporul, înțeleg clerul dela sate.

Fiecare tagmă în societatea omenescă 'și are normată sfera activității și pentru susținerea aceleia 'și acuiră materialul combustibil pentru tóte împregiurările, ér pentru combaterea adversarilor are diferite mijlóce. O privire, nu numai în societatea omenescă, dar în lumea tuturor ființelor organice, ne dá dovadă vie despre acesta. O falangă puternică 'și stă în cale ori decâte-ori ai căuta să schimbi mersul natural, sau să răpesci aceea-ce nu-ți compete, ori în fine să subminezi solul priincios dezvoltării societății respective.

Instituțiile bisericii ortodoxe-orientale române asigură pe deplin mersul normal al afacerilor, prescriind fiecărui membru datorințele și drepturile. Justiția încă e prevăđută pentru tóte casurile, așa că e un hiperzel séu un semn de anarhie a face din tóte mărunțișurile administrative chestie „publică.“

Observăm, că un preot 'și cere taxa de înmôntare pentru un creștin ; sub cuvânt, că preotul s'a tocmit cu el, debitorul plécă jalba la redacție,

care din incidentul acesta croesce firma: „Cine e cauza, că poporul slăbește în credință?” — și răspunde: preotul. Casuri de acestea nenumărate.

În felul acesta s'a pus basă școlii pentru pognegrirea clerului român ortodox, pentru-că corespondenții mai toți anonimi, cari n'au cutezat să ia responsabilitatea afirmațiilor, au fost ocrotiți de dnii dela redacția „Tribunei poporului.”

Ei bine, dnii mei, ce însemneză apariția, că astăzi numai știți ce să începeți cu corespondențele, cari Vă sosesc „en masse”, alta, decât, că școla întemeiată Vă aduce rōdele sale!

Recunosc buna intențiune a D-V., dar aș dori, ca cât mai rar să faceți întrebunțare de corespondențe anonime în astfelu de cause. Aveți dreptul a combate răul, asta e o datorință morală impusă fiecărui om, dar hiperzelul în ori ce direcțiune e stricacios. Sper însă, că viitorul mă va face să imi schimb părerile și astfel nu numai cu buzele ci din inimă să resune cuvântul pace, căci nu căștigarea popularității cu ori ce preț are să fie prima chemare a presei, ci propagarea bunei armonii și îndemn spre bune lucruri.

Dar să revin la apretierea factorilor decisivi în avântul cultural, ce ar fi să-l ia poporul, țeranul român. Între acești factori am pus în primul rând pe preotul român, care petrece pe creștinul său dela lăgăn până la mormânt, a cărui casă e un asil pentru toți cei ce doresc sfaturi în complicațiile vieții zilnice.

Tot așa de importantă e chemarea învățătorime noastre, pe care o pun deopotrivă cu a preoțimeii. E de prisos să mai perd frase cu rolul învățătorilor. Basa culturii generale și naționale e depusă în mâinile acestor pioneri ai națiunii, și rezultatele activității unui învățător ca și a unui preot harnic se cunosc într'o generație întregă de oameni.

Cine călătorește și studiază puțin situația comunelor noastre va afla, că totdeuna înflorirea acelorora e a se datori cutărui preot sau învățător-apostol a nēmului său.

Și inima îi se umple de bucurie vădend ce pot presta un singur său doi fruntași dornici de progresul conaționalilor și răpiți de entuziasmul necesar pentru înălțarea stegului cultural. În anii ultimi poziția materială a învățătorilor s'a mai îmbunătățit încâtva și pe di ce merge se observă îmbunătățiri.

Rămâne să se facă ceva pentru asigurarea materială a preoțimeii și sprijinirea celor ce se dedică pe cariera acēsta. În general iu privința acēsta nu

ne putem lăuda și urmarea e, că preoți cualificați pe deplin sunt constrinși a-și îngropa știința adunată cu multă ostănelă luptându-se cu existența de pe o di pe alta.

Poporul dela sate rămâne înapoiat în desvolta-re sa culturală câtă vreme nu vom da atențiunea cuvenită clasei preoțești și învățătorești. În mâinile acestora e depusă speranța noastră, ei sunt aluatal chemat a da espansiune cât mai bogată nobilelor calități ale țeranului român, cari astăzi stau ca și într'un boboc florile lipsite de raze îmbelșugate de lumină și căldură.

Și durerea e mare, când trebuie să constatezi, că până acum suntem înapoiți binișor nu numai din vina altora, ci și din a noastră. În zădar vom cânta în gazete țeranului despre interesele triplei alianțe și alte mirozenii, cu cari încă nu l'am educat de loc, ci să-i prezentăm articlii cât mai apropiati de sfera ocupațiilor sale, pledând cu totă hotărîrea pentru reformele necesare în sistemul agriculturii, industriei și îndemnându-l la îmbrătoșarea meseriilor și comer-ciului. O diac acēsta mai ales pentru foi cotidiene cu numeri de duminică separati cari dând astfel o lectură potrivită poporului vor fi ferite a'l duce pe povârnișul anarhiei, ceea ce se întemplă prin publicarea productelor unor intriganți și calumniatori.

Ca prima problemă s'ar impune o agitațiune întinsă pentru sprijinirea acestor două branșe, a preoțimeii și învățătorimeii, pentru ca succesele culturale să fie din ce în ce mai pipăibile. Etă unde s'ar da ocasiunea societăților culturale ale fraților nostri să se valideze, am vedé un nobil avânt din letargia spirituală, în care gemem, fii români îmbrățișând toate ramurile de ocupațiuni și nelăsând ca alții să ne cuprindă tot terenul de sub picioare.

Dacă nu ne permis să ne ridicăm acolo, unde libertatea desvoltării — dacă am avea-o — ne-ar duce, se ne silim cel puțin să ținem pas cu străinii, în prima linie să ne uităm, că edificiului cultural trebuie să-i punem basa în popor și la asta e chemat învățătorul și preotul.

Să le dăm deci sprijinul.

Nicolau Vățășan.

În contra actualului sistem de învățământ.

În cartea d-lui N. Filipescu „cătără un nou ideal” la III cetim următoarele:

Școla trebuie să-și schimbe cu desăvârșire menirea.

Până aci școla se silea a cultiva cu deosebire facultățile intelectuale ale omului, lăsând în para-

gină pe cele sufletesci. Minte era tot; inima nimic. Urmarea a fost: instrucție multă, educație puțină.

Aceste lipsuri isvorite din unilateralitatea, sub care omul era privit, au dat rōde pāgubitoare.

Numēroasele cercetări făcute, în vremurile din urmă, cu privire la cestiunile de învățământ dovedesc, că pe măsura, ce se întinde instrucția fără educație, pe aceeași măsură crește și primejdia criminalității. Căci iscusința, ce o dă instrucția face, negreșit, mai puternic întru sēvēșirea binelui pe omul moral, dar și mai primejdios întru cele rele pe omul cu firea nārăvită.

În acēstă privință, datele statistice ale criminalității ne impun o îndoită atențiune.

Din aceste date se observă, bună oră în Franța, că în 1881, când s'a introdus laicitatea învățământului împreună cu obligativitatea, numărul criminalilor, de 16—21 de ani, era de 179,102. În 1890 el se urca la 195,377, iar în 1892, atinge deja cifra de 203,855.

La un și mai întristătoriu rezultat ajung cercetările d-lui Tanoviceanu asupra criminalității din România. Așa, distinsul profesor dela facultatea de drept din Iași, cānstată că, de unde în 1867 aveam 2,96 criminali la 1000 de lucrători, în 1886 erau 13,21.

În Anglia, din potrivă, unde gimnastica intelectuală e nedespărțită de dezvoltarea fizică și de educația morală, datele statistice sunt cu totul satisfăcătoare.

Asefel se constată că, dela 1870 până la 1894, în Anglia, din punctul de vedere al crimelor sēvēșite de tinerime, numărul anual al condamnaților a scăzut dela 14,000 la 5000.

Din puținele date ce preced, se vădesc urmările sistemului de învățământ, al cărui sfērșit este nu atât formarea de bărbați vrednici, cât înarmarea inteligenței egoiste cu arme perfecționate și aruncarea în virtejul luptelor vieții a unor omeni frământați pe cele mai josnice dorințe, egoiști, sceptici și lipsiți de ideal.

Aceste rele sunt mărturisite astăzi, în Franța, de chiar întemeietorii sistemului școlar actual. Astfel acum doi ani, dl Leon Bourgeois, fostul șef al cabinetului ridicat, în calitatea sa de președinte al Ligii învățământului, scotea la iveală, cu o convingătoare elocință, toate primejdiile actualei organizațiuni ale învățământului.

Și, mai de curēnd, ziarul republican La Temps făcea următoarele triste constatări: „Numărul delic-

telor și al crimelor sporesce din an în an; tribunalele și poliția nu mai sunt în stare a le pune stavilă. Mai cu osebire, cifra tinerilor criminali se mărește într'o progresiune ingrigitoare, ast-fel încât, în loc d'a auzi binecuvēntându-se, ca în Anglia, răspândirea instrucțiunei, multe spirite ajung a se îndoi de virtutea ei și altele a o denunța ca un flagel. Cari sunt argumentele ce auți astăzi reprețindu-se pe tōte tonurile? Instrucția dă nascere declasaților și invidioșilor; sciința singură ucide instinctul moral și înarmēză cu mijloce mai primejdiose creerul și brațul omului, întru satisfacerea apetiturilor sale.“

Asemenea și sistemul de învățământ atât de mult lăudat din Germania a dat faliment. Legenda dascălului din sat, care a învins la Sedan, s'a stins.

De curēnd, împēratul Germaniei a mărturisit într'o cuvēntare publică, că școla nu produce decât declasați, haimanale, ziariști, omeni strimbi la trup și la minte, creere stōrse și inimi seci, ființe incapabile de o sfortare vigurosă și de o acțiune energetică.

Și împēratul Wilhelm își sfērșea astfel discursul:

„Fiind-că sunt părintele patriei, am datoria de a declara, că lucrurile acestea nu se vor mai prelungi.“

„Nu voi mai îngădui deschiderea unei singure școle, a cărei necesitate și rațiune d'a fi, numi va fi fost pe deplin dovedită, căci avem deja prea multe“.

În tōte țerile de pe continentul nostru se recunōsce, că sistemul de învățământ, astfel cum e el alcătuit ați, pricinuesce mai multe neajunsuri de cât folōse. O școlă trebuie să fie depozitariul unui ideal și unor convingeri morale superiōre și un învățământ, care nu-i decât depozitariul aspirațiunilor de a pătrunde în slujbă, nu merită decât dispreț.

Urmările sistemului curat științific și intelectualist din învățământ se arată pretutindeni și resuflă chiar prin manifestațiunile vieții publice și private, în aparență cele mai îndepărtate de ale școlei.

Priviți cele ce se petrec, bună-oră în Anglia, ori în Statele-Unite, unde educația, și mai ales educația morală țintesc, în deosebi, a sădi în sufletele copiilor sentimente înalte și unde moravurile ca și întreaga legislație întovărășesc silințele educatorilor întru a oțeli voința omului.

Fiul unui Lord englez — dacă nu-i întâiul născut — sau fiul unui milionariu din Statele-Unite — unde există libertatea de a testa — nu se pōte

bizui pe avere a părinților. De aceea și școala îl deprinde a nu aștepta nimic decât dela propriile sale puteri. Astfel pregătit și trăind într'un regim de libertate, unde protecțiunile artificiale nu-i amorțesc energia, oțelit prin o educație morală și bărbătească mai mult decât printr'o instrucțiune rafinată, format prin deșteptarea tuturor însușirilor virile și prin întărirea spiritului de întreprindere, deprins cu îndrăzneală în afaceri, el cutreeră continentele în vârstă de 20 de ani, străbate mările, se stabilește în India ori în Australia. El își croește drumul prin terenuri virgine, mănuesce milioanele, inființază societăți, deschide manufacturi, creează linii de drum de fier, întemeiază industrii în țeri sălbatică și totodată, sădese, într'un nou colț a lumii, supremația patriei sale.

Să privim, acum, și urmările sistemului celuiialt, aplicat de pildă în Italia, și Spania, ori în țerile sud-americe.

Aci o educație artificială formeză generațiuni de somnuroși, postulanți de slujbe, visând a răzbi prin puterea unei diplome până la o leafă pe 200 de lei lunar. Gonind o sinecură, în care se potă odihni la vârsta de douăzeci de ani el aspiră a deveni pensionar la treizeci. O libertate numai aparentă și niște protecțiuni legislative, ce ucid ori-ce tărie de caracter, împedecă dezvoltarea celor voinici. Excesele socialismului de stat sădese inerția în rasă și ajută lățirea demagogiei, sporind tot odată gustul funcționarismului și lățind bóla birocrației.

De aceea, prin acele țeri nu e aplecare decât cătră funcționarism ori cătră politică. Țerile acestea fără excepție, se deosebesc prin numărul nepotrivit de mare al slujbașilor, al advocaților, al medicilor și al politicianilor. Mărimea aparatului administrativ sacă toate venitele statului; finanțele sunt sdruncinate impozitele mari, viața scumpă. Proprietariul rural se indeletnicesce cu politica, la oraș, ér sătenii sunt lipsiți de ori-ce direcțiune. În genere, spiritul de întreprindere nu există; capitalurile sunt rare. Când cum va există capitaluri, ele nu însoțesc munca în întreprinderi, ci să furișază în plasamente liniștite și sigure. Slăbiciunea morală a rasei și lipsa de aspirațiuni mărețe, înlatură rivna câștigurilor mari; téma risicurilor precum și obicinuița mediocrității se împacă cu satisfacerea traiului strimtorat dar tichnit, pe care îl hărăzesc postulanților slujbele și capitalu-

rilor plasarea banilor cu prima ipotecă ori deteșarea imbecilă a cuponului garantat de stat.

Între aceste două sisteme e de ales:

Unul pregătesce un popor de cuceritori; celalalt un popor de cuceriti.

Dela societatea „Petru Maior“.

Apel.

cătră preoții și învățătorii români.

Ne adresăm preoților și învățătorilor români în o afacere de importanță pentru evoluțiunea noastră culturală.

Preoții și învățătorii români, cari trăesc în nemijlocită atingere cu poporul român, cari înălțătore lumenire au de a povățui și conduce și a-i croi cale spre progres și deșteptare culturală, s'au convins la totă întâmplarea de colosalul capital spiritual, ce'l are ascuns în sine poporul român ca un tesaur lasat drept scumpă moștenire de protopărinții nostrii.

Adeseori acest tesaur ne-a fost unica noastră ocrotire, mica noastră povăț.

Ori cât de negre și de orgolișe au fost vécurile pentru noi, orcanele ori cât de turbate, ele n'au avut forță de a-ne despoia de aceste sfinte proprietăți, puse la adăpostul geniului bun al némului nostru.

Datinele și credințele, frumoșele noastre povești și basme, imensa mare de poesii populare de lacrimi și dureri cristalisate, baladele, depositările tradițiunilor, proverbele și cimiliturile cu notele lor variate — cari toate împreună alcătuesc tesaurul amintit — au fost fântâna din care și astăzi încă sôrbe duh de vieță și de conservare națională.

De și acest tesaur nici când nu va dispărea de și va rămâne vecinic jeratic de încălțire în vatra poporului, t tuși — vedând cum valurile civilizațiunei, precum și aite împrejurări, ce nu atárnă dela noi ne răpesc câte un obicei, ne falsifică câte o credință, ne îngropă proverbe. — trebuie să ne redicăm glasul întru apărarea acestor proprietăți. Învățătorii némului nostru au înțeles deja de mult imensa valoare a acestui capital spiritual, au pornit de timpuriu a aduna toate părțile constitutive din toate unghiurile locuite de români, și le au talmăcit cu multă pricepere. Cu ajutorul acestor învățați: și în deosebi la impulsul falnicei noastre „academii române“, care au de an desgrópă câte o comóră de acésta, avem astăzi o folkloristică română, cu care din toate punctele de vedere ne putem mândri, avem colecții folklor, ale căror valoare din punct de vedere literar-scientific și național este foarte mare. — Inse de desevêșire suntem de parte încă. Nu sunt exploatate toate păturile poporului, nu sunt adunate toate petricelele cele scumpe depuse în aceste pături. Astăzi, când lozinca vieții noastre culturale este „să păstrăm, ce avem, cuvin-ese, ca să ne îndreptăm atenția noastră și asupra acestor mărgăritare și să ne nisuiim a le stringe, din locurile cele mai ascunse și a completa astfel cununa — podóba literaturii noastre. Preoții și învățătorii nostri pot presta mai mult în direcția asta,

căci și de și au privilegiu de a vedea și auzi poporul manifestându-și gândurile și credințele, cultivându-și cu sfințenie datinele strămoșesci. Dacă e deci ca să avem colecții complete de folklor numai cu ajutorul preoților și învățătorilor, putem să avem. — Colecții cari le punem pe urmă la dispoziția învățătorilor spre înțelepța apreciere. Rogăm deci pe harnicii noștri preoți și învățători să aibă în vedere această împrejurare, să grăbescă a desvolta o activitate zelosă și în direcția aceasta, a contribui astfel la deservirea lit. noastre și — ce e mai pe sus — a apărării comoră noastre naționale.

Avem însă o rugare apecială către preoții și învățătorii noștri.

Vă este câte cunoscut, că distinsul literat român și laureat al academiei din București dl Iuliu Zanne a scos de curând de sub tipar monumentală sa opera „Proverbele române”. Opera aceasta însă este numai un început, tractând numai proverbe de dincolo de Carpați. Dl Zanne după cum suntem informați, are intenția să estinde studiul său și a asupra proverbelor noastre din Transilvania și Ungaria, este însă împedat în lucrarea sa prin faptul că lipsesc colecții de proverbe de pe la noi.

Societatea academică „Petru Maior” a tinerimei române din Budapesta a hotărât în ședința sa din 4 Dec. a facilita lucrarea acestui literat român dându-i tot concursul posibil.

Pentru a-i putea da deci ajutorul nostru, facem apel la preoții și învățătorii noștri români, la cunoscuta dragoste ce o au și trebuie să aibă față de orice întreprindere literară românească, trimițându-ne nouă la adresa societății „Petru Maior” Budapesta, Molnár utca Nr. 20 colecții de proverbe române din toate satele și ținuturile locuite de români.

Acei preestimați domni, cari vor da ascultare rugării noastre, să binevoiescă a ne îndegita provincia, satul și înțelesul proverbului. În deosebi atragem atenția asupra dărilor istorice, adică dări în cari se găsesc nume de oameni, localități etc.

Ca la tot ce se culege din popor, astfel are aie deosebită importanță limba. Rugăm pe acei, ce se pun în serviciul acestei cauze a scrie proverbele în chiar graiul poporului cu toate provincialismele și nuanțele dialectice, cari de sine au însemnătatea lor. Colecțiile primite noi le vom trimite domnului Zanne spre să putea continua acea operă de valoare pentru literatura română.

Avem nădejde mare, că acest apel al nostru nu va rămâne fără favorabile rezultate, căci preoții și învățătorii vor săi aprecia ponderiositatea chestiunii și își vor ține de datorință a-și da concursul lor.

Incheiem cu observarea, că ceea-ce va face fie-care pentru opera urmărită de dl I. Zanne, va fi făcut pentru nașterea română.

Budapesta, din ședința comisiei literare, ținută în 7 Dec. 1897.

Ilarie Chendi,
președ. com. lit.

Vasile Virgil Moșil,
refer. com. lit.

D I V E R S E.

* *Prea Sântia Sa* Domnul Episcop diecesan Ioan Meșianu a plecat Joia trecută la Budapesta pentru a participa la ședința casei magnaților ținută Vineria trecută în chestia proiectului de lege referitoriu la numele comunelor și a altor localități.

* *Parastas.* Duminica trecută în ziua s-tului Andrei s'a oficiat în biserica catedrală din Arad prin preoțimea din localitate un parastas pentru odihna sufletului fericitului întru aducere aminte Archiepiscop și Metropolit Andrei baron de Șaguna. Cu această ocaziune protosinelul Augustin Hamsea a ținut o cuvântare, în care a dat expresiune importanței ce o are fericitul prelat al bisericii române pentru dezvoltarea și înaintarea noastră ulterioară. Vorbitorul a accentuat cu deosebire două momente din viața fericitului prelat și anume prevederea și judecata obiectivă, precum și răbdarea și înțelepciunea creștină, prin cari calități a-l sale a contribuit, ca afacerile mari a-le bisericii și poporului nostru să primescă o bună soluțiune, și să dea o nimerită direcțiune dezvoltării ulterioare. Prin aceste calități a-l sale, fericitul prelat al bisericii române în timpul cât a trăit a fost stîlp și îndreptătoriu al credinței, și după moartea sa a intrat în șirul bărbaților mari, a căror viață și activitate este un îndreptar întru urmărirea și punerea în aplicare a vechei programe și linii de conduită a bisericii și poporului român.

* *Sidoxia.* Cestiunea dotațiunii arhierului ortodox-român din Transilvania. Sub titlul acesta a publicat d-nul asesor consistorial Mateiu Voileanu un frumos studiu dedicat d-lui Parteniu Cosma deputat congresual și sinodal, în carele espune istoricul dotațiunii arhierului ortodox-român din Transilvania cu începere dela anul 1783 și până în ziua de astăzi. O recomandăm în deosebită atențiune a publicului nostru. Să poată procura din tipografia arhierdiecesană. Prețul 30 de cruceri.

* *Dela universitatea din Cernăuți.* D-nii Dr. Stefan Saghin și Dr. Vasile Tarnavșchi au fost destinați de i. c. r. ministeriu de culte și instrucțiune pentru catedra dogmaticii speciale resp. a studiului biblic al t. v. și au plecat spre proumarea studiilor cel dintâi la Breslau cel al doilea la Viena.

* *Dăruri pe seama s. bisericii.* Credincioșii bisericii noastre din Otlaca, Nicolau Mara și Simeon Moleriu conduși de simțul de evlavie creștină au înzestrat biserica noastră de acolo cu 2 clopote frumoase, și anume primul cu un clopot de 500 Kgr. al doilea cu unul de aproape 300 Kgr. — Fapta bună vorbește de sine. Rugând pe Dumnezeu, că această faptă măreță să li-o răsplătescă din darurile sale cele bogate, le exprimăm și pe această ocaziune mulțămirea noastră. Otlaca. 14 Dec. 1897, G. Turic, preot.

* *Săpăturile dela turnul babilonic.* Universitatea din Filadelfia cu câți-va ani înainte a trimis o expediție în Mesopotamia, unde făcu multe și interesante

descoperiri. Cu ocazia săpăturilor s'a dat de ruinele bisericești vechi babilonice, care a fost edificată cu 4000 de ani înainte de Christos. Pe pereții, cari au o grosime de 9 metri, se află o mulțime de inscripțiuni. Cu descifrarea al 27,000 de inscripțiuni a fost încredințat prof. Ihlprecht, care în urma încordării prea mari e aproape se orbească.

* *Aplicarea electricității la tragerea clopotelor.* În Berlin la cele mai multe biserici a început a se aplica electricitatea la tragerea clopotelor. La biserica sântului George s'a aplicat în acest scop un motor electric cu putere de zece cai. Această mare putere e necesită prin împrejurarrea, că la aceea biserică se află niște clopote lucrate din oțel neversat, cari între clopotele de acest fel sunt cele mai mari, din câte există până acum. Tot odată s'a aplicat puterea electrică și la punerea în lucrare a organelor, precum și la luminarea bisericești. De altmintearea în Berlin se află încă două biserici, cari de mai mulți ani se ilumină cu electricitate. Astfel biserica Hedwig este luminată de-o lampă electrică în chipul unui candelabru cu 3000 de lumini, afară de aceea mai sunt aplicate pe pereți 150 de lampe electrice. La biserica Frideric este aplicat un stabiliment electric deosebit, care are putere de 12 cai. Acest stabiliment provide cu lumina electrică 300 de lampe, punând totodată în mișcare și organele. Chiar și într'o sinagogă din Berlin e introdusă lumina electrică. În Prusia sunt cu totul vr'o 15 biserici luminate cu lumină electrică.

* *O invențiune uriașă.* Lumea economică este alarmată de o nouă invențiune, care punându-se în praxă pretutindenea va face o nouă revoluțiune pe terenul economic. Este vorba adecă de o mașină, cu ajutorul căreia se poate pregăti pâinea direct din grâu, fără că acesta să se mai facă făină. Mașina numită au inventat'o doi ingineri din Belgia: Avedic și Desgoffe. Acestia vădând, că prin măcinat făina se prea încălzește și astfel perde o parte foarte însemnată din materiile nutritive, ce se află în grâu; scind de altă parte, că pâinea neagră e mai nutritivă decât cea albă: au inventat o mașină, pe care au numit-o: „Panificatoriu antispir“. Panificatoriu antispir constă din două roțe: una scorburosă, care se învârtă în lăuntru al teia, ce stă nemiscată și înțepenită de un zid. A doua rotă încă e scorburosă și are de asupra un coș, în carele se tórână grăul, ca și când se macină. Partea din jos a coșului stă în legătură cu intrarea în roțe, pe cari apoi intră grăul. Înainte de a băga grăul în coș, se spală, se curăță și se udă cum cere trebuința. Grăul căduț din coș, ajunge între cele două roțe, cari prin mișcările lor contrare, îl zdrobește așa, că eșind din roțe este ca un aluat. Acest aluat, înainte de a eși afară, se frământă bine, iar după ce ese din roțe se cöce, ca și pâinea obicinuită. Pâinea această se dice, că nu se deosebesce mai intru nimic de pâinea comună, ce se face din făină; abia se poate observa la ea o mică colöre roșietică care vine dela tărțile, ce se află în grâu, dar la gust și pentru nutrirea omului este cu mult mai bună și mai sănătoasă ca cea făcută direct din făină. Pâinea făcută în

panificatoriu, după părerea medicilor, cari au analizat-o, apără pe ömenii, cari se nutresc cu ea, de-o mulțime de bóle: apoi nu îngrășă corpul, nu îngreunază stomacul și este de două ori mai sățioasă ca cea de făină. Copii nutriți cu asemenea pâne se dice, că cresc și se învârtoseșcă mai curând, decât dacă ar fi nutriți cu pâne de a noastră. De altmintearea este mai bună și mai nutritivă decât cea albă, care nu are atâtea părți nutritive în ea. Panificatoriu antispir s'a pus deja în lucrare în capitala Belgiei (Bruxela) și, după cum scriu foile, până acum are o mulțime de consumatori, cari toți laudă pânea făcută direct din grâu cu ajutoriu panificatoriu.

* *Pianele cele mai scumpe* sunt până acum: 1) al miliardarului V nderblit (350.000 fr.), 2) al milionarului Henry Marcquand (250.000 fr.) și 3) al Reginei României. Acesta din urmă — de o-camdată fiind încă în lucrare — va ave picioare de fildeș și va fi ornat cu diamante și cu diferite petri scumpe.

* *Bihoreana.* Sub titlu acesta se va înființa în Oradea mare un institut de credit pe acțiuni cu un capital fundational de 200.000 fl. respective de 400,000 cerone, care se împarte în 2000 de acții de câte 100 fl. Prospectul pentru înființare este emis, subscrierea acțiilor se încheie în ziua de 15 Martie st. n, 1898.

* *Nou episcop sêrb în Buda* a fost ales în sinodul episcopesc sêrb din Carloveș Lucian Bogdanoviciu, vicariul episcopesc din Szt.-Endre.

* *Scrierile lui Vlăhuța și Delavrancea în America.* Corespondentul din America al unui diar din București scrie, că diarul „New-York Staats-Zeitung“ din New-York treduce din când în când în numărul seu literar bucăți de a-le lor Delavrancea și Vlăhuța. Intre altele a publicat „Trei bani“ și „Amintire“ de Vlăhuța și „Moș Crăciun“ de Delavrancea.

* *Duel cu sfârșit tragic.* Se anunță din București: În 29 Noembre st. v. d. Lahovary, directorul jurnului „Indep. Romaine“ a fost ucis în duel de cătră fostul primar al capitalei, d. Nicu Filipescu.

Cătră toți P. T. DD. restanțieri ai tipografiei diecesane:

După-ce la repeșitele noastre recercări și rogări mulți dintre P. T. DD. restanțieri nu și-au făcut datorința față de fondul tipografiei noastre diecesane, de aceea ne vedem necesitați a provoca prin această pre toți, că în timpul cel mai scurt se binevoescă a trimite fie-carele competența, cu cari se află în restanță, că-ci avem să încheiăm socoșile și să răspundem la provocările Venerabilului Sinod și la ale Venerabilului Consistoriu eparchial.

Cei-ce nu-și vor face datorința, rogăm să ne scuse și să nu se supere pe noi, dacă avocatul li-va produce neplăceri și spese zadarnice.

Arad, 10 Decembre n. 1897.

Pentru administrațiune :

Teodor Ceonța,
profesor.

Bibliografie.

În tipografia noastră diecesană a apărut și se află de vânzare

„**A B C**”

CARTE DE CETIRE — ilustrată

PENTRU ELEVII CLASEI I.

de învățatorii: Iosif Moldovan, Nicolae Stefu, Iuliu Groșorean, Nicolae Boșcaiu și Petru Vancu. — Cartea e compusă după gustul micilor elevi și e aprobată și recomandată de Venerabilul Consistoriu aradan pentru toate școlile populare din diecesă.

Prețul unui exemplar 20 cr.

Notăm, că din acest „A b c e d a r” al d-lor învățatori I. Moldovan și consoți, de aci înainte nu mai putem trimite în nici o parte nici exemplare de probă și nici singuratic, decât numai pe lângă trimiterea nainte a prețului de 20 cr., plus porto postal de 3 cr. de un exemplar.

C o n c u r s e.

În urmarea decisului comitetului parochial din 4 Noembrie a. c. se publică concurs pentru stațiunea învățătorească din Rădmănesci, cu următoarea dotațiune :

1) Salariu în bani gata 260 fl. ; 2) 4 jugere de pământ livadă și arător 40 fl. 3) Scripturistică 5 fl. ; 4) Conferință 5 fl ; 5) lemne 19 metri, pentru școlă și învățător prețuite în 16 fl. ; 6) la înmormântări unde va fi poftit 40 cr. ; 7) Cuartir bun, cu grajd, șopru, cameră și grădină de 1/2 jugher. Ziua alegerii în 8 Ianuarie st. v. 1898. Alesul învățătoriu va fi ur au de probă, și după aceea întărit definitiv. Observându-se și aceea că alesul va fi obligat a purta evidență despre socota bisericească.

Recurenții se vor înfățișa în una din Dumineci și sărbători în biserica din comună spre ași arăta desteritatea în tipic și cantul bisericesc

Recursele adresate comitetului parochial din Rădmănesci se vor trimite M. O. D. Adam Rosa inspector școlar în Leucusesci, cottul Caraș-Severin, p. Betlenháza. Leucusesci în 4 Decembre 1897.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu : ADAM ROSA, m. p. inspec. școlar.

—□—

Pentru împlinirea postului de învățător în comuna Bodrogul vechiu, se escrie concurs cu termin 30 de zile, pe lângă salar anual de 300 fl. în bani gata, cortel acomodat și grădină pentru legume.

Reflectanții au ași trimite recursese conform dispu-

șiunile din vigóre P. O. D. ppresbiter Dr. Tr. Putici în Timișóra. Spre ași arăta desteritatea în cant și tipic au reflectanții să se presente în vre-o Duminecă ori sărbător în s. monastire H, Bodrog. Conducătorii de cor vor fi preferiți.

Bodrogul-vechiu, 27 Octomvre 1897.

Archip Munteanu, m. p.

preș. com. par,

Cu consensul ppresb. : Dr. TR. PUTICI, m. p. inspector de școle.

—□—

Pentru îndeplinirea definitivă a postului învățătoresc dela școlă a II-a gr. or rom. din opidul Boros-ineu prin acesta se escrie concurs cu terminul alegerii de 30 de zile. dela I-a publicare în organul ofiices „Biserica și Școlă.”

Emolumintele împreunate cu acest post sunt : 1) 300 fl. în bani ; 2) Pentru cvartir 60 fl. ; 3) 8 stângini de lemne din care este a se încălzi și școlă ; 4) Pentru curățitul școlii 15 fl. ; 5) Conferințele 10 fl. ; 6) Scripturistica 6 fl

Reflectanții la acest post au să producă : Testimoniu de calificare și de limba maghiară Reflectanții sunt rogati a să presenta în Sfta biserică din B-Ineu, pentru a-și arăta desteritatea în cele rituale.

Recursele astfel ajustate și adresate com parochial din B.-Ineu, sunt a să substerne On. Domn. adm. protopopesc al tractului B.-Ineu Corneliu Ursuț în Seprős (Aradmegye),

Dat din ședința com.paroch gr. or. rom din B.-Ineu la 2/14 Noembrie 1897.

Ioan Moldovan, m. p.

notar.

George Feier, m. p.

președinte,

În conțelegere cu : CORNEL URȘUȚIU, adm. prot. insp. școlar.

—□—

Pentru parochia vacanta de cl. II. din Erdeišiu (Erdőhegy), com. Arad, protopresbiteratul Chișineului se escrie concurs, cu termin de alegere pe 28 Decembre st. v. a. c.

Venitele sunt : a) una sesiune pământ c. lasat în estensiunea cum va reeși după comasarea care e încurgere împreună cu competița de pasiune ; b) o vie și două parcele de pământ (numite „curechisce” și „toldasiu”) ; c) casa parochiala cu intravilan ; d) birul dela 60 case și stolele obicinuite, — cari toate laolalta dau un venit de peste 600 fl. v. a.

Preotul alegând va avé singur a îngrijii de ținerea în ordine a casei parochiali, și a face reparaturile curente pe spesela sale ; asemenea va suporta contribuțiunea și spesele Crișului, precum și electarea după pusta comunei din al său propriu.

Recursele ajustate conform Regulamentului pentru parochii, și adresate comitetului parochial din Erdeišiu, să se trimită la subscribul ppresbiter în Kisjenő până la 24 Dec. st. v. a. c. Recurți au să se prezenteze la s. biserica din loc, spre a-și arăta desteritatea în cele rituali și oratoria, având se observeze strict dispoșiunile §-lui 18 din Regul. pentru parochii.

Din ședința comitetului parochial, ținuta în Erdeišiu la 20 nov. st. v. 1897.

Nicolau Pecican, m. p.

președinte.

Ioan Dascal, m. p.,

notariu.

În conțelegere cu Dr. IOAN TRAILESCU protopresbiter-

—□—